

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОЛОГІЧНА ПОЛІТИКА: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

REGIONAL ENVIRONMENTAL POLICY: CURRENT STATE AND PRESENT CHALLENGES

Жадан Є.В., кандидат наук з державного управління,
докторант кафедри публічного права та приватного права
Університет митної справи та фінансів

Автором встановлено відсутність комплексного дослідження сучасного стану регіональної екологічної політики та виклики сьогодення, що обумовило мету даної публікації. Метою статті визначено пошук відповідей на питання встановлення змісту регіональної екологічної політики, формування напрямів подолання проблем її низької ефективності. Методологія дослідження полягає у використанні системи загальнофілософських, загальнонаукових та спеціально-наукових методів пізнання, де основним методом дослідження виокремлено метод філософської діалектики. Визначено, що важливою частиною здійснення регіональної екологічної політики є забезпечення раціонального підходу із використання природних ресурсів, варто дослідницьку увагу зосередити на встановленню змісту такого міжгалузевго науково-практичного інституту. Підкреслено, що тривалий час спостерігався підхід, що раціональність означає економічну прибутковість господарської діяльності у сфері природокористування. Зроблено висновок, що в умовах сьогодення викликами здійснення регіональної екологічної політики є питанням досягнення обґрунтованого співвідношення між екологічними, економічними, соціальними та іншими потребами людини, суспільства та держави в контексті раціонального використання природних ресурсів. Наголошено, що співвідношення між раціональним використанням природних ресурсів і забезпеченням охорони навколишнього природного середовища дійсно є неоднозначним і складним завданням. Обґрунтовано, що основні аспекти цього співвідношення мають включати: економічні аспекти; екологічні аспекти; соціальні аспекти; законодавчі та нормативні аспекти; інновації і технології. Акцентовано, що у сучасних умовах дійсно неможливо розглядати раціональне використання природних ресурсів як відокремлену категорію від охорони навколишнього природного середовища, що вимагає комплексності підходів, які здатні забезпечити баланс між потребами сьогоdnішнього та майбутніх поколінь, а також між розвитком суспільства і збереженням природи.

Ключові слова: екологізація виробництва, екологічна шкода, нормативно-правове регулювання, правові відносини, раціональне використання природних ресурсів, регіональна екологічна політика, сталий розвиток.

The author has established the lack of a comprehensive study of the current state of regional environmental policy and challenges, which determined the purpose of this publication. The purpose of the article is to find answers to the questions of establishing the content of regional environmental policy, and to formulate directions for overcoming the problems of its low efficiency. The research methodology consists of using a system of general philosophical, general scientific and special scientific methods of cognition, where the main research method is the method of philosophical dialectics. It has been determined that an important part of the implementation of regional environmental policy is to ensure a rational approach to the use of natural resources; research attention should be focused on establishing the content of such an intersectoral scientific and practical institute. It is emphasized that for a long time there has been an approach that rationality means the economic profitability of economic activity in the field of environmental management. It is concluded that in today's conditions the challenge of implementing regional environmental policy is the question of achieving a reasonable balance between the environmental, economic, social and other needs of man, society and the state in the context of the rational use of natural resources. It is noted that the relationship between the rational use of natural resources and ensuring the protection of the natural environment is indeed an ambiguous and complex task. It is substantiated that the main aspects of this relationship should include: economic aspects; environmental aspects; social aspects; legislative and regulatory aspects; innovation and technology. It is emphasized that in modern conditions it is indeed impossible to consider the rational use of natural resources as a separate category from environmental protection, which requires comprehensive approaches that can ensure a balance between the needs of today and future generations, as well as between the development of society and the conservation of nature.

Key words: greening of production, environmental harm, legal regulation, legal relations, rational use of natural resources, regional environmental policy, sustainable development.

Постановка проблеми. Національна екологічна політика в Україні, що впроваджується за часів незалежності, на жаль, може бути охарактеризована як недостатньо ефективна. серйозну проблему стосовно стану довкілля та природних ресурсів в Україні. Оцінка ефективності заходів з охорони довкілля може враховувати різні аспекти, і з огляду на наведені вами факти, можна зробити кілька важливих висновків. Одним із показників низької ефективності здійснення національної екологічної політики є негативні статистичні дані із забруднення та деградації природних ресурсів. За офіційними статистичними показниками до початку повномасштабного вторгнення росії на територію України близько 20 % національних земель характеризувались за ступенем екологічної безпеки як несприятливі для проживання людей. Триваюче повномасштабне вторгнення негативно позначилося на стані охорони навколишнього природного середовища. За попередніми оцінками стан навколишнього середовища визначається як загрозливий на більше, ніж третині території України, і розмір екологічної шкоди перевищує понад 9 млрд дол США. В наслідок наявності забрудненого довкілля щорічно помирає 30000–35000 людей,

а також заподіюється економічна шкода складає не менше від 10 % від вартості внутрішнього валового продукту. Вказані статистичні дані про стан довкілля та природних ресурсів свідчать, що заходи з охорони довкілля не є достатньо ефективними. Збереження природи та раціональне використання ресурсів важливі для забезпечення сталого розвитку і збереження здоров'я громадян. Це підкреслює важливість прийняття заходів для зменшення забруднення та покращення стану довкілля.

Для покращення ситуації необхідно приймати невідкладні заходи з охорони довкілля, зменшення забруднення та раціонального використання природних ресурсів. Це може включати в себе впровадження суворих стандартів екологічної безпеки, підтримку відновлювальних джерел енергії, стимулювання ефективного використання ресурсів та залучення громадськості до охорони довкілля. Зазначені обставини посилюють актуальність даної публікації.

Стан наукової розробки проблеми визначається як такий, що не містить комплексного підходу до встановлення змісту регіональної екологічної політики, характеристики нормативних засад її здійснення. Але при цьому питання забезпечення раціональності використання при-

родних ресурсів постійно проводяться та є актуальними. Варто виокремити публікації Р. С. Кіріна [1], В. В. Костицького [2], В. А. Зуєва [3], Ю. О. Легези [4] та ін..

Але відсутніми є комплексні дослідження сучасного стану регіональної екологічної політики та виклики сьогодення, що обумовило мету даної публікації.

Отже, метою статті є пошук відповідей на питання встановлення змісту регіональної екологічної політики, формування напрямів подолання проблем її низької ефективності.

Виклад основного матеріалу. Належність здійснення екологічної політики є гарантією забезпечення права екологів на безпечне довкілля, що в тому числі вимагає пошуку напрямів реалізації контрольно-наглядової діяльності держави, що має включати моніторинг і оцінку стану природних ресурсів, розроблення і виконання екологічних стандартів та нормативів; регулювання видобутку та використання ресурсів; захист незайнятих територій та біорізноманітності. Розроблення і виконання екологічних стандартів та нормативів допомагають визначити допустимий рівень використання природних ресурсів і рівень забруднення. Вони повинні бути розроблені на основі наукових досліджень та враховувати потреби природи та здоров'я людей. При цьому держава повинна мати систему нагляду за видобутком та використанням природних ресурсів, щоб переконатися, що це відбувається в межах припустимих норм та з ефективним використанням ресурсів. Крім того до складових національної екологічної політики повинно відноситись збереження природних ландшафтів та охорона біорізноманітності також важливі завдання контролю і регулювання природних ресурсів.

Одним із ключових моментів здійснення національної екологічної політики є забезпечення ефективного нормативного регулювання взаємодії людини і суспільства з природою, що має спрямовуватися на дотримання вимог збалансованого сталого розвитку задля збереження природних ресурсів для теперішніх та майбутніх поколінь [5].

Основним функціональним змістом національної екологічної політики, на думку В. А. Зуєва, має визнаватися здійснення контрольно-наглядового провадження за використання природних ресурсів та сприяння дотриманню засад розумності та прозорості взаємодії людини, суспільства та держави [3, с. 24].

Ю. О. Легеза обґрунтовує хибність таких підходів, адже домінування контрольно-наглядового провадження у сфері природокористування свідчить про виконання державою ролі стороннього «спостерігача» [6, с. 56; 7]. Вочевидь, така роль не може відіграватися сучасною державою; держава може і повинна використовувати інструменти публічного адміністрування задля підвищення ефективності формування національного природно-ресурсного потенціалу.

Питання здійснення регіональної екологічної політики в таких умовах набувають надзвичайного важливого соціально-економічного, політичного та глобального значення і мають нагальний характер для збереження природи для теперішніх та майбутніх поколінь [8, с. 100].

Здійснення регіональної екологічної політики є базисом для формування стратегії розвитку системи національного виробництва товарів та послуг, впровадження політики споживання та енергозбереження, що базується на використанні природних ресурсів як основи Сталого розвитку держави.

Відповідно до змісту Конституції України природні ресурси розуміються як «національне багатство», що функціонує в межах штучно створеної правової конструкції – титулу власності українського народу, що по суті є певною юридичною фікцією і доволі спірним з точки зору затребуваності та практичної доцільності «спадком» радянських часів [9].

З врахуванням того, що важливою частиною здійснення регіональної екологічної політики є забезпечення раціонального підходу із використання природних ресурсів, варто дослідницьку увагу зосередити на встановленні змісту такого міжгалузевих науково-практичного інституту. Варто підкреслити, що тривалий час спостерігався підхід, що раціональність означає економічну прибутковість господарської діяльності у сфері природокористування.

Справді, питання раціонального використання природних ресурсів відіграє важливу роль у наукових дослідженнях та політиці, і розуміння цієї категорії може варіюватися в залежності від контексту і підходу. Спочатку, розуміння раціонального використання природних ресурсів дійсно базувалось на їх економічній складовій, оскільки головними цілями були ефективне використання ресурсів, збалансоване вираховування та забезпечення економічного зростання.

Однак з часом уявлення про раціональне використання природних ресурсів стало більш комплексним і широким. Сучасний підхід до раціонального використання ресурсів враховує не лише аспекти економіки, але і екологічні, соціокультурні та етичні чинники. Основні аспекти цього сучасного підходу включають:

1) економічна складова. Вона все ще є важливою, але тепер вона розглядається в контексті сталого розвитку і збалансованого підходу до економічного зростання, яке не шкодить навколишньому середовищу та забезпечує соціальну справедливість;

2) екологічна складова: Раціональне використання ресурсів повинно враховувати довкілля та біорізноманіття. Це означає зменшення забруднення, збереження екосистем і збереження видів;

3) соціально-культурна складова як врахування потреб та інтересів спільнот, забезпечення доступності ресурсів для всіх громадян і збереження культурних цінностей;

4) етична складова. Розуміння етики природокористування полягає у розумінні ресурсів як спадщини, яку ми маємо передати майбутнім поколінням, і прагнення до справедливості та етичності у використанні ресурсів.

Цей більш комплексний підхід допомагає забезпечити більш сталий і збалансований розвиток, а також зберегти природні ресурси для майбутніх поколінь, враховуючи не лише економічні, але і екологічні, соціальні та етичні аспекти.

Висновки. Отже, в умовах сьогодення викликами здійснення регіональної екологічної політики є питання досягнення обґрунтованого співвідношення між екологічними, економічними, соціальними та іншими потребами людини, суспільства та держави в контексті раціонального використання природних ресурсів. Співвідношення між раціональним використанням природних ресурсів і забезпеченням охорони навколишнього природного середовища дійсно є неоднозначним і складним завданням. Основні аспекти цього співвідношення мають включати: економічні аспекти (раціональне використання природних ресурсів передбачає їхню ефективну експлуатацію для задоволення потреб суспільства і створення економічних користей; проте це повинно враховувати не тільки короткострокову прибутковість, але й довгостроковий екологічний вплив і соціальну справедливість); екологічні аспекти (забезпечення екологічної безпеки включає в себе збереження біорізноманіття, підтримку здоров'я екосистем, зменшення забруднення та ефективне використання води, повітря, лісів, мінеральних ресурсів та інших складових природи); соціальні аспекти (раціональне використання природних ресурсів повинно брати до уваги потреби і благополуччя людей, включаючи питання доступності ресурсів, справедливого розподілу користей і врахування прав і інтересів місцевого населення); законодавчі та нормативні аспекти (створення і виконання відповідних законів,

стандартів та політик є необхідним для забезпечення раціонального використання ресурсів та охорони довкілля); інновації і технології (впровадження сучасних технологій і інновацій має знижувати негативний вплив людської діяльності на природу і робити використання ресурсів більш раціональним).

Таким чином, у сучасних умовах дійсно неможливо розглядати раціональне використання природних ресурсів як відокремлену категорію від охорони навколишнього природного середовища. Це має бути комплексним підходом, який забезпечує баланс між потребами сьогодення та майбутніх поколінь, а також між розвитком суспільства і збереженням природи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кірін Р. С. Кодифікація законодавства про надра : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.06. Київ : Нац. Академія наук України, Ін-т економіко-правових досліджень, 2016. 374 с.
2. Костицький В. Десять тез про юридичну відповідальність за екологічні правопорушення. *Про українське право: Часопис кафедри теорії та історії держави і права / КНУ ім. Тараса Шевченка*. 2010. Число 5. Правова відповідальність. С. 312–322.
3. Зуєв В. А. Організаційно-правові аспекти природокористування та охорони навколишнього природного середовища : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ : НУВС, 2002. 215 с.
4. Лєгеца Ю. О. Визначення змісту екологічної функції держави. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 95–101.
5. Стагнація урядової екологічної політики [Електронний ресурс]. *Зелена хвиля*. URL : <http://ecoclubua.com/2016/05/stahnatsiya-uryadovoji-ekolohichnoji-polityky/>
6. Лєгеца Ю. О. Адміністративно-правові засади публічного управління у сфері використання природних ресурсів. Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.07 — адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право. — Запорізький національний університет. Запоріжжя, 2018. 516 с.
7. Лєгеца Ю. О. Публічне управління природо-ресурсним потенціалом держави : досвід України та зарубіжних країн. *Часопис Київ. ун-ту права*. 2016. № 3. С. 139–143.
8. Лєгеца Ю. О. Досвід зарубіжних країн зі здійснення публічного управління щодо оподаткування діяльності, пов'язаної з використанням природних ресурсів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. № 3. С. 62–65
9. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.